Raport cumulativ privind mersul dezbaterilor pe platforma MediaForum.md. Ţinteşte în presă!

Martie 2016 - Martie 2017

Informații generale

În intervalul martie 2016 - martie 2017 la rubrica «Ţinteşte în presă!» s-au desfășurat 8 dezbateri online. Moderatorii, ajutați de adminstratorii platformei MediaForum, au abordat diverse subiecte actuale la momentul lansării dezbaterii, cum ar fi reflectarea în presă a acțiunilor de caritate ale politicienilor, manipularea și propaganda, gradul de libertate a presei evaluat de consumatori, interesul pentru investigațiile jurnalistice etc. În calitate de moderatori au fost selectați bloggeri, activiști, politologi care nu activează în domeniul jurnalismului, dar care au o reputație de observatori obiectivi ai realității.

Temele și mersul dezbaterilor

1. „Apeluri la caritate în presă: altruism sau manipulare?”. Moderatorul Vitalie Vovc a argumentat necesitatea discutării acestui subiect prin faptul că în presa din R. Moldova apelurile la caritate au devenit un lucru curent. El și-a propus să aducă în prim plan diverse aspecte: dacă aceste apeluri sunt discriminatorii; dacă acestea sunt un mijloc de a mări audiența presei și dacă persoanele publice folosesc caritatea în scop de PR. „Scopul acestei dezbateri a fost să provocăm reprezentanții mass-media la discuție și să generăm idei referitoare la un modus operandi în raport cu apelurile la caritate în mass-media”, a scris Vitalie Vovc.

Subiectul s-a dovedit a fi așteptat de unii utilizatori care au apreciat drept oportună discutarea temei. „Majoritatea au încercat să analizeze dacă este justificată publicarea apelurilor la caritate în presă. Unul dintre comentatori a menționat că ar interzice aceste anunțuri, iar alții au găsit justificări de ordin moral și civic pentru prezența acestor apeluri în presă, dar au adus câteva comentarii și propuneri referitor la aspecte etice legate de aceste anunțuri”, a notat moderatorul în raportul de final. În general, participanții la discuție au agreat ideea publicării anunțurilor sau a unor materiale jurnalistice despre persoane

care au nevoie de ajutor, cu respectarea normelor etice. De asemenea, unii au fost de părere că există necesitata de a publica materiale critice, analize și anchete pentru a menține o presiune constantă asupra factorilor de decizie pentru ca numarul celor care ar avea nevoie de ajutor să se diminueze.

2. „**Bunătatea pascală a politicienilor vs vulnerabilitatea moldovenilor**”. Moderatoarea Nătălița Efros a dat exemple de situații de-a dreptul jenante în care, în ajunul Paștelui sau Crăciunului, diverși politicieni vin în familii nevoiașe, unde, de regulă, sunt copii, însoțiți de echipe întregi de filmare, pentru a arăta că ei fac acte de caritate. Moderatoarea a abordat aspectele etice ale acestor acțiuni și s-a întrebat dacă nu cumva politicienii fac un rău mai mare acestor familii: le încalcă intimitatea, le expun fără să le fi cerut acordul în fața camerelor de luat vederi drept persoane aflate în dificultate, iar acest lucru ar putea fi umilitor pentru beneficiari. „Dacă vreți, putem zice că se manipulează direct, profitând de vulnerabilitatea emoțională a oamenilor, de nefericirea și lipsa de informare a acestora”, a notat moderatoarea.
Majoritatea participanților la discuție au vorbit despre încălcarea oricăror valori morale în asemenea cazuri, iar unii chiar au afirmat că publicul înțelege, când vede la televizor astfel de reportaje, că totul se face pentru crearea imaginii politicienilor de oameni miloși, care sunt aproape de popor, și efectual ar fi invers - cel de respingere. „Darurile cu subtext nu garantează nimic pentru politicieni, in schimb trezesc furia oamenilor, a scris o utilizatoare, iar alta a notat: „Sunt foarte revoltată atunci când văd reportaje video sau fotografice în care apar mai ales copii din familii social-vulnerabile, care se bucură că primesc o pungă cu orice ar fi acolo. Primesc ei punga asta azi, un zambet trist il schițeaza, dar cum vor trăi maine? Desigur că politicianului nu-i pasa, dar la ce se gandește jurnalistul care îl filmează în timp ce îl întreabă ce simte? Sau care face un milion de fotografii pe care le postează pe rețelele de socializare”.
În urma dezbaterii, recomandarea principală se bazează pe fundamentele etice ale oricări profesii: nu dăuna. Jurnaliștii au fost îndemnați să nu participe, reflectând astfel de acțiuni, la campanii de promovare a politicienilor, care, practic, profită de vulnerabilitatea unor oameni.

3. „**Pentru consumatori, jurnaliștii care au făcut politică mai sunt credibili?**”. Este a doua dezbatere moderată de Nătălița Efros, care a studiat mai multe cazuri din Moldova și România în care jurnaliști notorii și-au intrerupt carierele temporar pentru a face politică, apoi au revenit în profesie. Moderatoarea a exemplificat, de asemenea, printr-un studiu al portalului Euractiv, care a numărat mai multe cazuri de accedere în fotoliul de europarlamentar ale unor jurnalisti din câteva țări europene. Subiectul nu s-a bucurat de prea mare succes printre comentatori, cele două opinii exprimate fiind de la jurnaliști. Ludmila Adronic a fost de părere că este imposibil ca aceeași persoană să fie în același timp jurnalist și politician, doar Vitalie Călugăreanu a fost mai puțin categoric referitor la

revenirea jurnaliștilor din politică. „Depinde ce ținută și traseu îți croiești în perioada în care faci politică”, a scris jurnalistul.

4. „**Ce înseamnă troll și cum îl recunoaștem?**”. Dezbaterea a fost pregătită și lansată într-o perioadă în care, în apropiere de campania electorală din toamna anului 2016 se făcea tot mai vizibilă activitatea unor persoane care atacă, prin comentarii pe diferite portaluri și postări pe Facebook, unii politicieni, și laudă exagerat de mult și neargumentat pe alții. O dovadă că astfel de utilizatori, plătiți special ca să promoveze anumite idei sau persoane, a fost o știre în care cineva a fost prins că a comentat neadecvat la o știre despre Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare (MAIA). Utilizatorul a citit doar titlul și a crezut că este vorba despre Maia Sandu, candidată la prezidențiale, și a plasat un comentariu critic la adresa ei.
Moderatoarea Nata Scobioală a studiat tematica și a citat un studiu realizat de un doctor în drept din România, care a formulat o definiție a noțiunii de troll și a descris principalele caracteristici ale acestora. Moderatoarea a invitat internauții din Republica Moldova să spună dacă au avut cazuri în care și-au dat seama că profiluri de pe Facebook sunt false sau dacă îi deranjează activitatea troll-ilor.
Comentariile au fost dintre cele mai diverse, majoritatea însă s-au rezumat la condamnarea politicienilor care recurg la ajutorul unor astfel de „echipe de sprijin”. De asemenea, s-a insistat asupra agresivității unor astfel de persoane în mediul virtual și asupra polemicilor fără argumente promovate de acestea.

5. „**Poate oare un jurnalist să facă militantism?**”. Subiectul a devenit actual la momentul pregătirii dezbaterii, deoarece atunci, în plină campanie electorală pentru președinția Statelor Unite unii jurnaliști depuneau tot efortul pentru a arăta părțile negative sau nedemne de un președinte ale candidatului Donald Trump, iar în Republica Moldova existau cazuri când jurnaliștii, care ar trebui să fie persoane echidistante, militau pentru diferite cauze sau soluții. Moderatorul Vitalie Vovc, blogger din Republica Moldova stabilit în Franța, a fost invitat să analizeze, pentru a porni dezbaterea, astfel de cazuri din Franța și din presa internațională, pentru a putea oferi niște repere pentru jurnaliștii din Republica Moldova.
Un utilizator inclus în discuție a fost de părere că, în mod normal, jurnaliștii nu ar trbeui să facă militantism, dar a dat exemplul recent al redacției The Washington Post, care a publicat un editorial din numele întregii redacții împotriva candidatului Trump. Gestul a fost înțeles drept militantism pentru o cauză și nu pentru o persoană, astfel fiind oarecum justificat un atare „derapaj” de la deontologie. Pe de altă parte, o altă utilizatoare a spus că jurnaliștii sunt militanți prin definiție. „Jurnaliștii nu doar pot fi militanți, ei chiar sunt. Foarte multe organizații internaționale din domeniul protecției drepturilor omului pleadează pentru faptul ca jurnaliștii să fie recunoscuți oficial ca militanți ai drepturilor omului. Există țări în care sunt adoptate și legi speciale menite să protejeze jurnaliștii și aparatorii de drepturi

ale omului, considerindu-i oficial pe primii militanți ai drepturilor omului, care necesită a fi protejați de persecutări sau amenințări, dat fiind riscul meseriei. Deci jurnaliștii militanți reprezintă o forță de care se ține cont și care trebuie susținută", a scris Ana Racu.
În concluzie, dezbaterea a arătat că pentru unele cauze, considerate nobile, publicul ar „ierta" militantismul jurnaliștilor, aceștia însă ar trebui totuși să nu se abată de la normele profesiei, care presupun informare echidistantă și obiectivă.

6. „**Cât de mult contează reputația jurnalistului?"**. Profesoara de la Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării Aneta Gonța a abordat, prin această temă, unul dintre aspectele actuale ale jurnalismului moldovenesc - cât de mult contează pentru public faptul că unii jurnaliști în care oamenii au încredere acceptă să facă jocul politicienilor și se antrenează în campanii de propagandă, denigrare a adversarilor sau promovare a unor poriecte politice.
Răspunsurile primite de la consumatorii de presă au arătat că publicul practic nu are încredere în jurnaliști, cu mici excepții, și tratează majoritatea producției mediatice drept încercări de manipulare. „Contează, însă doar pentru o categorie mică de oameni care gândesc poate mai mult. În rest, publicul crede în oricine publică ceva, indiferent dacă acea informație este insoțită de probe sau nu și indiferent daca acel jurnalist are un CV credibil sau nu. Și mai grav e că peste câțiva ani, acei jurnaliști pentru care azi credibilitatea nu contează, vor fi primiți în alte redacții și vor „lovi" în alți oameni, iar oamenii, la fel, îi vor crede și vor uita trecutul lor", a scris un utilizator.
Moderatoarea a propus realizarea unui studiu bine documentat referitor la parcursul profesional al unor jurnaliști concreți, ale cărui rezultate ar ajuta la conturarea unui tablou de credibilitate pentru fiecare persoană analizată.

7. „**Ce impact au investigațiile jurnalistice în Republica Moldova?**". Pentru a modera această dezbatere, administratorii platformei au invitat un reprezentant al comunității moldovenilor de peste hotare, solicitându-i să facă o paralelă între situația din țara în care se află și Moldova. Laura Sili, președinta Asociației Moldovenilor din Marea Britanie, a acceptat să facă o analiză a modului cum reacționează publicul englez la dezvăluirile din presă și ce se întâmplă în cazul publicului din Republica Moldova. Scopul dezbateriia fost de a acumula cât mai multe opinii de la consumatorii de presă, pentru a ajuta jurnaliștii moldoveni care scriu investigații să înțeleagă așteptările și cum ar putea face ca investigațiile lor să aibă un impact mai mare.
Unii comentatori au fost duri în aprecieri, afirmând că în Republica Moldova nu există jurnalism de investigație veritabil, anchete fiind făcute, în opinia lor, doar atunci când există indicații ale cuiva. Alții au apreciat însă eforturile unor jurnaliști moldoveni de a „pune cap la cap niște lucruri și a descoperi scheme", însă au accentuat necesitatea continuării subiectelor peste un timp, pentru a urmări evoluțiile în situațiile concrete descrise în investigații.

Reieșind din concluziile dezbaterii, moderatoarea a recomandat jurnaliștilor să revină periodic la cazurile despre care au scris și să ofere publicului noi informații, ceea ce ar menține subiectul în atenția publicului mai mult timp și ar contribui la mărirea impactului investigației.

8. „**A păşit Moldova în epoca post-adevărului sua încă nu?**”. Expertul în politici publice Dionis Cenușă a propus discutarea acestei teme, destul de prezentă la acea vreme în media străină. El și-a propus să testeze dacă termenul este înțeles și folosit și în Republica Moldova. În același timp, în textul său, a oferit o explicație și argumentare clară a termenului, lucru care nu l-a mai făcut până acum cineva în presa din Republica Moldova.
Dezbaterea a arătat că acest concept este totuși destul de nou pentru media și consumatorii de presă din Republica Moldova, deoarece puțini au îndrăznit să se dea cu părerea și să comenteze, în pofida invitațiilor adresate de moderator. Dezbaterea a adunat 2 comentarii, care s-au referit mai mult la comportamentul politicienilor și la abilitatea acestora de a se folosi de conceptul de post-adevăr.

Concluzii și Recomandări

Principalele recomandări făcute de moderatori la rubrica „Ţintește în presă!” sunt:

- Anunțurile sau apelurile la ajutor/caritate în presă ar trebui dozate la maximum, însă nu excluse;
- Consumatorii de presă ar trebui să fie mai activi în denunțarea acțiunilor politicienilor prin care aceștia folosesc persoane vulnerabile pentru a face gesturi de pseudo-caritate și a-și construi și promova astfel imaginea politică;
- Jurnaliștii nu ar trebui să participe la reflectarea elogioasă a gesturilor de caritate făcute de politicieni cu ocazia diferitelor sărbători, însă ar trebui să monitorizeze comportamentul acestora în permanență;
- Jurnaliștii ar trebui să fie atenți în primul rând la normele etice pe care le încalcă atât politicienii, cât și reporterii, atunci când expun familii vulnerabile în fața camerelor de luat vederi, doar pentru a contura portrete de binefăcători pentru liderii politici;
- Consumatorii de presă sunt îndemnați să fie vigilenți la conținutul pe care îl citesc pe net, întrucât unele idei, laude sau atacuri ar putea veni din partea unor persoane special plătite să promoveze sau să distrugă pe cineva, așa-zișii trolli;
- Jurnaliștii pot face militantism pentru diferite cauze umanitare sau pentru drepturile omului, mai puțin pentru cauze politice;

- Jurnaliștii ar trebui să fie mai activi în urmărirea evoluției stării de lucruri în cazurile despre care au scris, în special atunci când e vorba despre anchete jurnalistice.